

ПРОМЕНЕ У РАЗВОЈУ И РАЗМЕШТАЈУ СТАНОВНИШТВА ГРАДА КРАГУЈЕВЦА

Драган В. Петровић^{*1}, Урош В. Милинчић*,
Анђела Недељковић**, Урош Дурлевић*

*Универзитет у Београду – Географски факултет

**Универзитет у Новом Саду – ПМФ

Извод: Град Крагујевац се последње три деценије суочава са негативним демографским трендовима. Циљ рада је да прикаже и анализира промене у развоју и размештају становништва, односно кретање његовог укупног броја у периоду од 1948. до 2011. године. У раду су приказани природно (наталитет, морталитет и природни прираштај) и механичко (миграције, имиграције и емиграције) кретање становништва, као и узроци тих кретања. У циљу ширег сагледавања демографских тенденција рад анализира и старосну структуру града Крагујевца у последњих пет пописа становништва, са посебним освртом на тренутно стање и проблеме демографског старења.

Кључне речи: Крагујевац, становништво, природно кретање, механичко кретање, старосна структура

Abstract: The city of Kragujevac is experiencing negative demographic trends for the last three decades. The goal of the paper is to show and analyse the changes in development and arrangement of the population, that is, the changes of its total number in the period between 1948 and 2011. Natural (birth rate, mortality and population growth) and mechanical (migrations, immigrations and emigrations) population movements are shown in the paper, as well as the causes of those movements. In order to have a broader view of demographic trends, the paper analyses the age structure of the city in the last 5 censuses, with special references to the current state and demographic aging problems.

Keywords: Kragujevac, population, natural movement, mechanical movement, age structure.

Географски положај града Крагујевца

Град Крагујевац налази се у Централној Србији, седиште је Шумадијског округа и од Београда је удаљен око 140 km. Математичко-географски положај одређен је координатама 44° 00' 51" СГШ и 20° 54' 42"

¹ Контакт адреса: draganpetrovicgagi958@gmail.com

Драган В. Петровић и др.

ИГД (<https://www.kragujevaconline.rs/o-kragujevcu/kg-info/geografski-podaci>). У котлини између крајњих огранака Рудника, Црног врха и Гледићких планина, на реци Лепеници смештена је некадашња престоница Србије, град Крагујевац (град аутомобила, природни, политички, друштвени, здравствени, привредни и културно-образовни центар Централне Србије).

Крагујевац се граничи са општинама Топола, Рача и Баточина на северу, Градом Јагодина на истоку, општином Рековац на југоистоку, Градом Краљево на југу и општинама Кнић и Горњи Милановац на западу. Град Крагујевац се простире на површини од 835 km² (<https://www.kragujevac.rs/o-kragujevcu/opsti-podaci/>). Састоји се од педесет и седам насељених места.

Крагујевац је тачка спајања најистуренијих делова Србије. Географски центар Србије се налази у месту Драча у близини града. Захваљујући добром положају, до Крагујевца се може стићи из неколико праваца:

- од Београда и Ниша ауто–путем Е-75, преко Баточине, где се прикључује правац из Јагодине,
- од Београда ауто–путем до Малог Пожаревца преко Младеновца и Тополе,
- од Краљева преко Груже и Равног Гаја, где се прикључује пут који иде од Чачка и Мрчајевца,
- од Јагодине преко Сабанте, где се прикључује пут из Крушевца, Трстеника и Рековца,
- од Горњег Милановца преко Враћевшнице.

Железнички саобраћај одвија се као путнички и теретни пругом Лапово-Крагујевац Краљево (дужина пруге 27,4 km на подручју Крагујевца).

Кретање броја становника у периоду од 1948. до 2011. године

Према попису из 2011. године, Крагујевац је са 180.000 становника на територији града и 150.835 у самом градском насељу, четврти град по величини у Србији. Назив Крагујевац је изведен од имена птице Крагуј (врста јастреба), која је у средњем веку коришћена за лов, а данас се налази на грбу града. Крагујевац се први пут спомиње у турском попису из 1476. године као Крагујфоча, са 32 куће. Прави процват Крагујевац доживљава од 1818. године када га је 6. маја Кнез Милош Обреновић, у манастиру Враћевшница, прогласио за престоницу српске државе. Крагујевац је био престоница од 1818. до 1841. године.

Град Крагујевац су, као и већину градова и општина у Србији, карактерисала миграциона кретања из руралних ка урбанизованим деловима

територије града. Ова појава је условила да 84% становништва буде сврстано у категорију урбаног, приликом званичног пописа 2011. године.

Град Крагујевац је територијално организован у 57 насеља у којима број становника варира од 24 у насељу Трешњевак, до 146.373 колико има сâмо насеље Крагујевац. Овај податак указује да преко 84% становништва читаве територије града живи у насељу Крагујевац. Од 57 насеља, преко 1.000 становника има седам насеља, док мање од 500 становника има чак 31 насеље. Укупна густина насељености на територији читавог града износи 210,5 ст/км² (у урбаној зони 552,5 ст/км² и 17,8 ст/км² у руралној зони). То је знатно више од републичког просека који износи 84,21 ст/км².

Први званични подаци о становништву Крагујевца су из пописа становништва из 1834. године када је Крагујевац имао 2.235 становника, али без урачунатог турског и јеврејског становништва. Са развојем производње оружја крајем XIX века тада још балканска варош стекла је статус колевке српске индустрије. Повољан средишњи географски положај, национално хомогено становништво, плодно земљиште које ствара могућност широке пољопривредне производње и развој индустрије допринели су да број становника овог града пред први светски рат, према попису из 1910. године порасте на 16.690 становника.

У периоду између два светска рата, развој војне индустрије одразио се и на просторни развој Крагујевца. Изграђена су нова насеља, а посебно су интересантна плански уређена насеља Стара и Нова радничка колонија. Војно – технички завод је знатно проширен а поред нових производних погона изграђен је низ значајних објеката – нова Окружна болница, зграда Учитељске школе, стадион и хиподром. Регулисано је корито Лепенице и изграђени нови мостови. Железница је настављена од Крагујевца према Краљеву. Изграђен је модеран водоводни систем са Водојажом у Грошници. Град је укључен у електросистем Србије. Важан стратешки центар, Крагујевац у време између два рата бележи уравнотежен развој.

У Другом светском рату, доживљава нова разарања и једну од највећих трагедија – масовно стрељање становника, међу којима и 300 ђака Гимназије 21. октобра 1941. године.

Првих неколико година након Другог светског рата карактерише период обнове. Према попису из 1948. године Крагујевац броји 85.468 становника, од тога урбано становништво 39.324 а рурално 46.144. Из овог се закључује да преко половине становништва живи у руралним насељима. Главни разлог томе је још недовољно развијена индустрија, сам процес индустријализације је стагнирао за време другог светског рата, постојеће фабрике су у фази обнове, а нова постројења још нису изграђена. Већина становништва се бави примарним делатностима, највише пољопривредом и сточарством.

Попис из 1953. године доноси знатне промене, како у броју тако и у структури и размештају становништва. Број становника се увећао на 93.465. То увећање је више последица биолошког карактера (повећање наталитета) него механичког кретања (миграција). Главна промена у односу на претходни попис је размештај становништва. Долази до појаве, да је у градском подручју (48.702) насељено више становништва него у руралним насељима (44.763). Основни узрок који је довео до тога јесте обнова индустријских постројења али и изградња нових.

Веома битна година за развој Крагујевца је 1953. Та година се званично узима као година покретања производње аутомобила. У погонима „Црвене заставе” по лиценци италијанске фирме „Фијат” произведен је први „Фића”. Таква околност је имала пресудан утицај да на следећем попису који је спроведен 1961. године град броји 105.711 становника. У граду се за непуних осам година становништво увећало за око 12.000. Природни прираштај стагнира, а запажа се тенденција досељавања људи из суседних мањих градова. Примарни сектор запошљава све мањи број људи, а главну делатност представља индустрија. У руралним насељима број становника се и даље одржава стабилним, па према овом попису у тим насељима живи 42.364 становника. Знатно повећање становника примећено је градским насељима, па је број људи од последњег пописа порастао за око 15.000 и сада у њима живи 63.347 становника. Из овога се закључује да је основни разлог повећања броја становника у овом периоду механичко кретање становника (процес имиграције).

Следећу деценију карактерише индустријски процват. Фабрика „Црвена застава” знатно је проширила своју производњу и отворила је знатан број нових радних места. Расте квалитет и обим производње у фабрици оружја, а и мање фабрике као што су „Филип Кљајић, Казимир Вељковић и Партизан”, као и фабрике за прераду воћа и поврћа запошљавају одређен број људи. Велика индустријска постројења довела су до развоја града. Попис који је спроведен 1971. године показао је да на целокупном подручју града Крагујевца живи 130.551 становник. Дакле за десет година становништво се повећало за 25.000. У том периоду долази до неких нових тенденција. По први пут се примећује знатно смањење броја становника у руралним насељима. Број становника у овим насељима је за десет година смањен за 5.000 и 1971. је износио је 37.566. С друге стране број становника у граду се знатно повећао и стигао до броја 92.985. У овом периоду дошло је до наглог досељавања становништва како из околних мањих општина и градова тако и из мање развијених делова земље. Природни прираштај је у благом порасту. Све већи број људи ради у секундарном сектору, људи који остали на селу да се баве пољопривредом и сточарством, знатно су усавршили механизацију за обављање радова.

Приметан је још један вид миграција. Људи који су живели у руралним подручјима која су знатно удаљена од центра града насељавају приградска насеља, па тако у насељима Белошевац, Станово и Теферич се примећује знатан пораст броја становника.

Развој индустрије се наставља, постојећа постројења шире своју производњу и број запослених, отварају се нова, све већи број људи прелази из примарног у секундарни сектор. Повећање броја људи у граду је условио потребу за ширењем здравствених капацитета и побољшање образовног система. Година која је имала највећи значај у овој деценији је 1976. Оснива се Спомен парк „Крагујевачки октобар” – меморијални комплекс значајних димензија. Поред тога ова година је изузетно значајна због оснивања Универзитета у Крагујевцу. Тенденција раста броја становника се наставља па према попису из 1981. године на територији града Крагујевца живело је 164.823 становника. Број становника у руралним насељима стагнира и износи 35.806 становника, док је градско подручје број житеља увећало за 36.000 и тај број је износио је 129.017. Примећује се да је у овој деценији највећи пораст градског урбаног становништва. Град је постао природни, политички, друштвени, здравствени, привредни и културно-образовни центар Централне Србије, али његов нодални утицај је имао знатно веће размере. Уз повећану стопу имиграција у граду је забележено и повећање природног прираштаја.

Наредна деценија представља „златни период” живота и рада у овом граду. Надограђује се Водојажа у Грошници и проширује водоводна мрежа. Прави се мрежа канализације и почиње топлификација најужег градског централног подручја. Фабрика „Црвена застава” постиже рекордну производњу аутомобила, проширују се капацитети и привлачи све већи број становника из пасивних крајева Србије (Јужна Србија, Косово и Метохија). Према подацима управе града Крагујевца рекордна је била 1989. година када је у сопственом производном програму и индустријској корпорацији произведено 220.000 возила. Застава је тада имала 53.337 запослених а у њену производњу било је укључено 280 предузећа из 130 градова тадашње Југославије. Осим овог гиганта успешно послују и остала мања предузећа. Велики значај се придаје образовној, здравственој и културној сфери живота. Оснивају се нови смерови на факултетима, изграђују се основне и средње школе. Природни прираштај је позитиван. Све ове околности су проузроковале знатно повећање становника. Према попису становништва из 1991. територија града Крагујевца је бројала 180.084 житеља. Овај попис становништва је рекордан по бројности становништва. Од укупног броја становника близу пет шестина живи у урбаним насељима (147.305).

Драган В. Петровић и др.

Урбани и сваки други развој Крагујевца прекинут је озбиљним суновратом пре свега аутомобилске индустрије због економске кризе, распада државе и међународних санкција. Производња аутомобила је са преко 200.000 возила годишње спала на неколико хиљада. Почетак последње деценије ХХ обележили су бројни унутрашњи немири на просторима тадашње Југославије. Долази до ратова, државе су закупљене политиком, а економија остаје у другом плану. Млади постају незадовољни условима живота и рада. Инфлација постаје рекордна 1992. године, а криза постаје све већа. То је довело до једне сасвим нове тенденције. У потрази за бољим животом млади напуштају свој град и земљу и одлазе у развијеније државе Европе.

Крај ХХ века такође представља буран и веома тежак период за живот, како на територији целе Савезне Републике Југославије², тако и у граду Крагујевцу. Током НАТО бомбардовања 1999. године извршено је 11 напада на територији Крагујевца, а највише је страдала аутомобилска индустрија, што је имало велике последице на економију. Осим индустрије, знатно су страдали културни објекти у спомен парку „Шумарице”. Цео у рушевинама, економски уништен, са недовољно младог образовног кадра Крагујевац је дочекао ХХI век. Све ове околности су се одразиле и на демографску слику Крагујевца. Према попису који је спроведен 2002. године град има 175.802 становника, што је за више од 4 000 мање од претходног пописа. У градском урбаном подручју живи 146.373 становника, а у осталим насељима 29.429 становника.

Следећу деценију карактерише обнова града. Околност која је индиректно утицала на демографски пораст становништва Крагујевца су немири у Јужној српској покрајини. Срби са Косова и Метохије су приморани да масовно напусте своје домове, а због централног положаја и хомогености становништва, велики број њих је изабрао баш овај град. Попис из 2011. године показује да је у граду Крагујевцу живело 179.417 људи, од чега 150.835 у урбаним насељима, а 28.582 у руралним насељима. Природни прираштај је негативан.

Табела 1. Кретање броја становника Града Крагујевца од 1948. до 2011.
(Према: Књига 9, Упоредни преглед броја становника 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002. и 2011. подаци по насељима, Републички завод за статистику)

Година	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Крагујевац	85.468	93.465	105.711	130.551	164.823	180.084	175.802	179.417
Градска	39.324	48.702	63.347	92.985	129.017	147.305	146.373	150.835
Остала нас.	46.144	44.763	42.364	37.566	35.806	32.779	29.429	28.582

² Државни савез Републике Србије и Црне Горе

Природно кретање становништва у периоду 1961-2011. године

Укупан број становника неког места зависи од природног и механичког кретања становништва. Како би се сагледала што шири слика природног кретања становништва Града Крагујевца, у табели 2, приказан је период од 1961-2011. године, односно период од 50 година.

Табела 2. Природно кретање становништва Града Крагујевца од 1961. до 2011. г. (Према: Књига 1, Становништво, национална или етничка припадност, подаци по насељима, Републички завод за статистику)

Год.	Број		Природни прираштај	Год.	Број		Природни прираштај
	рођених	умрлих			рођених	умрлих	
1961.	1.553	805	728	1986.	2.460	1.598	862
1962.	1.539	909	630	1987.	2.283	1.566	717
1963.	1.610	818	792	1988.	2.536	1.600	936
1964.	1.535	976	559	1989.	2.455	1.651	804
1965.	1.659	830	829	1990.	2.271	1.694	577
1966.	1.560	882	678	1991.	2.276	1.739	537
1967.	1.716	1.068	648	1992.	2.042	1.745	297
1968.	1.639	1.006	633	1993.	2.013	1.828	185
1969.	1.810	1.129	681	1994.	1.920	1.745	175
1970.	1.877	1.142	735	1995.	1.841	1.755	86
1971.	2.108	1.111	997	1996.	1.823	1.836	-13
1972.	2.049	1.160	889	1997.	1.733	1.850	-117
1973.	2.255	1.175	1.080	1998.	1.655	1.833	-228
1974.	2.402	1.053	1.349	1999.	1.699	2.002	-303
1975.	2.648	1.219	1.429	2000.	1.752	2.023	-271
1976.	2.565	1.261	1.304	2001.	1.782	1.914	-132
1977.	2.619	1.213	1.406	2002.	1.863	2.093	-230
1978.	2.640	1.287	1.353	2003.	1.848	2.052	-204
1979.	2.783	1.258	1.525	2004.	1.950	1.915	35
1980.	2.865	1.293	1.572	2005.	1.794	2.316	-522
1981.	2.482	1.396	1.086	2006.	1.757	2.226	-469
1982.	2.779	1.403	1.376	2007.	1.755	2.196	-441
1983.	2.844	1.562	1.282	2008.	1.647	2.164	-517
1984.	2.785	1.482	1.303	2009.	1.726	2.250	-524
1985.	2.471	1.576	895	2010.	1.682	2.201	-519
				2011.	1.777	2.232	-455

Драган В. Петровић и др.

Постоје одређене закономерности природног кретања становништва Града Крагујевца које се могу уочити. Наиме, на целокупан живот грађана Крагујевца пресудну улогу је имало покретање аутомобилске индустрије „Црвена застава”. Оно је посредно утицало и на развој школства, здравства и културе. То је утицало на миран живот грађана са извесном будућношћу. Све се то одразило на високу стопу наталитета, смањења броја умрлих и позитивну стопу природног прираштаја.

Почетак деведесетих година обележили су бројни немири и распад СФРЈ³. Недуго затим у Републици Србији је забележена рекордна инфлација. Ове околности, које су као последицу имале и назадовање индустрије директно су условиле смањење наталитета, повећање броја умрлих, као и то да је 1996. година када је природни прираштај по први пут после великог рата негативан. Тај тренд се наставља, а једина година изузетка, када је природни прираштај био позитиван је 2004. То се повезују са приливом становништва са Косова и Метохије, али истраживањем није доказано. Од те године до данас природни прираштај је негативан. Последњих неколико година природни прираштај се повећава али је и даље неповољан.

Према подацима из наведене табеле уочава се да је највећа стопа наталитета била је 1980. године, док је најнижа била 2009. година. Од средине деведесетих година бележи се пораст броја умрлих. Најнижа стопа морталитета била је у периоду 1961-71. године. Најмањи број умрлих забележен је 1965. године, а стопа морталитета је износила 7,3%. Највише умрлих било је 2005. године, тада је стопа морталитета износила 13,2%.

У периоду 1961-1995. године број рођених био је већи од броја умрлих. Највећа вредност стопе природног прираштаја била је 1975. године и износила је 9,9%. Од 1996. године број умрлих је већи од броја рођених, а стопа природног прираштаја је негативна и износи -3,0% (2005, 2008, 2009 и 2010. година).

Механичко кретање становништва у периоду 1961-2011. године

Осим природног, на укупан број становника велики значај има и механичко кретање становника. Оно се прати кроз миграциони салдо. Може бити позитиван (уколико је имиграција већа од емиграције), негативан (уколико је емиграција већа од имиграције) и уравнотежен (имиграција и емиграција уједначене). Постоји извесна тенденција да се становништво у развијеним државама и крајевима знатно више увећава механичким него природним кретањем становништва. Такав случај се бележи и у граду

³ Савезна Федеративна Република Југославија

ПРОМЕНЕ У РАЗВОЈУ И РАЗМЕШТАЈУ СТАНОВНИШТВА ...

Крагујевцу. Три кључна фактора која су омогућила да Крагујевац постане јак емитивни центар су:

- повољан географски положај
- развој индустрије
- оснивање Универзитета

Кроз наведену табелу најбоље се може пратити механичко кретање становништва за град Крагујевац у периоду од 1965 до 2011. године.

Табела 3. Миграциони салдо Града Крагујевца у периоду 1961-2011.
(Према: Књига 1, Становништво, национална или етничка припадност, подаци по насељима, Републички завод за статистику)

Година	Миграциони салдо	Година	Миграциони салдо
1965.	-185	1989.	786
1966.	-213	1990.	-1
1967.	288	1991.	2.636
1968.	53	1992.	-464
1969.	-267	1993.	346
1970.	16.586	1994.	-404
1971.	2.510	1995.	970
1972.	1.123	1996.	-73
1973.	1.089	1997.	134
1974.	2.734	1998.	-436
1975.	-167	1999.	-895
1976.	-601	2000.	177
1977.	-670	2001.	1.489
1978.	-1039	2002.	-5.903
1979.	-570	2003.	26
1980.	18.541	2004.	-185
1981.	2.707	2005.	-46
1982.	-253	2006.	244
1983.	500	2007.	175
1984.	291	2008.	201
1985.	617	2009.	449
1986.	-435	2010.	435
1987.	174	2011.	390
1988.	-95		

Према подацима из наведене табеле може се закључити следеће:

- године у којима се доселило највише становника су 1980. и 1970.
- године у којима се одселило највише становника су 2002. и 1978.

- велики број година миграциони салдо је уједначен

Такође, на основу података из табеле може се приметити да не постоји општа закономерност по којој се се становништво континуирано досељавало или исељавало. То се најбоље може уочити ако се погледају подаци за осамдесете године прошлог века. Те године карактерише велики развој индустрије, фабрика „Црвена застава” је постигла рекордну производњу и извоз. Крагујевац 1976. добија свој Универзитет, саобраћај и трговина су у великом развоју. У таквим условима очекивао би се позитиван миграциони салдо, међутим већ 1978. године град Крагујевац механичким путем губи 1.039 људи. Колико је велика неправилност у механичком кретању становништва доказује 1980. година, када је град Крагујевац увећао своје становништво за 18.541 становника.

Како је Крагујевац центар Шумадијског округа, тако он има јак нодални утицај на мале општине у окружењу и становници тих општина континуирано насељавају овај град, а такође је честа појава дневних миграција. Осим Шумадијског, град Крагујевац привлачи становнике: Поморавског, Расинског, Моравичког, Златиборског и Рашког округа. Велики број становника се доселио са територије Косова и Метохије. Становници Крагујевца одлазе у Београд, а последњих неколико година је примећен тренд одсељавања у иностранство.

Старосна структура становништва

Од 179.417 становника, колико живи на територији града Крагујевца, удео старијих од 18 година је 82,9%, што износи 148.733 становника. Просечна старост становништва износи 41,8 година. Мушкарци су у просеку стари 40,7 година, а жене 42,8 године. У наредној табели биће приказани подаци о старосној структури становништва за последњих пет пописа.

Старосна структура становништва града Крагујевца формирана је под директним дејством наталитета, а процес старења је у највећој мери условљен константним падом наталитета. На старосну структуру становништва осим наталитета утицали су, смртност и миграције, али у мањој мери. Старосна структура становништва показује да се током посматраног периода најбројније групације становништва померају од омладине ка средњим годинама. По првом анализираном попису из 1971. године, доминира генерација од 20-24 година, док је по попису из 1981, најбројнија групација од 25 до 29 година. По попису из 1991. године најбројнија је групација од 55 до 64 година и коначно, по попису из 2002. године доминира генерација преко 65 година, са 24.591 становника која чини 13,98% укупне популације општине. Ова тенденција померања група-

ПРОМЕНЕ У РАЗВОЈУ И РАЗМЕШТАЈУ СТАНОВНИШТВА ...

ције становништва од средњих година ка старим одступа у последњем попису из 2011. године када је најбројнија генерација између 55-64 године. Овај изузетак се може довести у везу са насељавањем становника насилно протераних са територије Косова и Метохије, највише у 2004. години, као и са формирањем пирамиде становништва на коју су велики утицај имале имиграције деведесетих година прошлог века.

Табела 4. Старосна структура становништва Града Крагујевца од 1971-2011. (Према: Књига 9, Упоредни преглед броја становника 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002, 2011 подаци по насељима, Републички завод за статистику)

Попис	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
0-4	8.726	13.490	11.251	7.473	8.235
5-9	8.480	12.115	12.789	8.641	8.705
10-14	9.265	10.163	13.682	10.720	8.187
15-19	12.279	10.286	12.673	12.573	9.620
20-24	12.510	13.855	11.230	13.300	11.501
25-29	8.611	17.830	11.860	12.148	13.076
30-34	11.170	14.837	14.934	10.746	12.224
35-39	12.281	9.374	17.637	11.335	11.978
40-44	11.403	11.790	14.798	13.665	11.275
45-49	8.987	12.488	9.228	16.845	12.224
50-54	4.300	11.286	11.325	14.428	13.942
55-64	10.883	12.805	21.910	18.298	29.797
Преко 65	11.225	13.982	16.093	24.591	26.250
непознато	-	-	674	1.039	1.722

По последњем попису из 2011. године, може се приметити да се најбројније старосне групе налазе у средишњем делу пирамиде, (29.797 становника припада групацији 55-64 године), као и да су од најмлађе старосне групе (0-4) бројније скоро све групе и да старосна структура становништва града Крагујевца има све карактеристике регресивног типа.

Закључак

Из свега наведеног, приложеног и приказаног долази се до одређених закључака о демографским карактеристикама Града Крагујевца. Као природни, политички, друштвени, здравствени, привредни и културно-образовни центар Централне Србије, Крагујевац има велики нодалитет, што се директно одразило на његов развој. Међутим садашњи демографски показатељи у великој мери одступају од пређашњих. Број становника

Драган В. Петровић и др.

стагнира, стопа природног прираштаја је дуги низ година негативна. Стопа морталитета је повећана упркос побољшању услова живота и рада, као и општих здравствених услова. Одржавање становништва у великој мери повезано је са миграцијама, које још увек имају позитивни биланс. Град је суочен са демографским старењем становништва, али уз предузимање одговарајућих законских регулатива, пре свега у области популационе политике, то би се могло ублажити.

Литература

Становништво, упоредни преглед броја становника (1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002, 2011), 2014. Књига 9, Републички завод за статистику, Београд.
Становништво, национална или етничка припадност, подаци по насељима (1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002, 2011). Књига 1, Републички завод за статистику, Београд.

<https://www.kragujevaconline.rs/o-kragujevcu/kg-info/geografski-podaci>

<https://www.kragujevac.rs/o-kragujevcu/opsti-podaci/>

<https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Knjiga20.pdf>

<http://publikacije.stat.gov.rs/G1991/Pdf/G19914011.pdf>

Dragan V. Petrović

Uroš Milinčić

Andela Nedeljković

Uroš Durlević

CHANGES IN DEVELOPMENT AND ARRANGEMENT OF POPULATION IN THE CITY OF KRAGUJEVAC

Summary

From everything being said, attached and displayed we can draw certain conclusions about the demographic characteristics of the city of Kragujevac. As a political, social, health, economic, cultural and educational center of Central Serbia, Kragujevac has great nodality, which is represented in its growth. However, contemporary demographic indicators deviate from the previous ones in a large scale. The population is stagnating, and for many years, the population growth is negative. Mortality rate is increased despite the improved life and work conditions and general health. Population maintenance is in great manners connected to migrations, which still has a positive balance. The city is confronted with demographic aging of population, but with the application of appropriate legal regulations, primarily in the field of population politics, it could be mitigated.